

יוני 2016

דבר מנהלת שפ"י לעלון מקוון בנושא קיץ אחר

שנת הלימודים תשע"ו עומדת להסתיים ואנו נמצאים בפתחה של חופשת הקיץ. עלון מקוון זה נכתב בסימן של סיכום שנה ולקראת יציאה לחופשת הקיץ.

במהלך חודש זה מתקיימות במוסדות החינוך פעילויות סיכום ומסיבות סוף שנה וזה הזמן גם לשיח עם התלמידים על השנה שחלפה - על פרידה, על שינוי, על הכנה לחופשת הקיץ ועל תכניות לשנת הלימודים הבאה.

חופשת הקיץ מזמנת לתלמידינו חודשיים תמימים של הוויה שונה מהוויית בית הספר. הוויה המתאפיינת בעיקר בשבירת השגרה ובהיעדר סדר יום קבוע. ההתנתקות משגרת בית הספר חשובה ביותר ומאפשרת מנוחה, "מילוי מצברים" נפשיים ואגירת כוחות לשנה הבאה. עם זאת, המעבר החד ממסגרת ברורה, שיש בה שגרה מסודרת ומובנת למצב של ריק והיעדר סדר יום מינימאלי, עלול להיות מורכב.

לתהליך הסיום יש להקדיש זמן, מחשבה ועיבוד. מסתבר שגם סיום נכון דורש הכנה.

ברצוני להדגיש את התפקיד של אנשי המקצוע של שפ"י בהכנת הצוותים החינוכיים, בשיח עם התלמידים ובפניה להורים.

חשוב לקיים עם התלמידים שיח שיעזור להם לפתח עמדה של אחריות אישית, ערנות ומוגנות עצמית, לחשוב על רעיונות ודרכים לניהול עצמי יעיל במהלך חופשת הקיץ ולמניעת סיכונים. בעלון זה מוצעים רעיונות לשיח בנושאים אלה.

במקביל, גם אנו, אנשי המקצוע במטה, במחוזות ובמוסדות החינוך, נמצאים בשלב של בין סיכום לתכנון. כולנו מוזמנים לחקר מוקיר על השנה שחלפה, ובלשונה של נעמי שמר:

"אסוף את המעשים/ את המילים והאותות/ כמו יבול ברכה כבד משאת."

מה השגנו בשנה זו? מה סייע לנו להשיג את מה שתכננו? מה למדנו השנה על עצמנו ועל המערכת? מה עדיין לא מימשנו והאם אנו רוצים למקד עשייה בתחומים אלה בשנה הבאה?

מבקשת לשתף אתכם בסיכומים מעבודת מטה שפ"י בתשע"ו.

תרומתו של שפ"י לתכנית האסטרטגית של המשרד

נציגי שפ"י במטה ובמחוזות היו מעורבים בבניית התכנית האסטרטגית של המשרד.

התרומה המרכזית של שפ"י לתכנית זו היא בהבנה שקידום למידה משמעותית ואיכותית שתוביל להישגים הקשורים ביעד 1 של המשרד, קשורה קשר הדוק לטיפוח אקלים מיטבי במוסדות החינוך (יעד 6); לחיזוק המסוגלות של צוותי חינוך ליצירת מרחבים להתבוננות בהיבטים רגשיים וחברתיים, אותם חווים מורים ותלמידים בתהליכי הוראה - למידה, להערכה ולתרגומם לפרקטיקות (הלכה למעשה) - פסיכו-פדגוגיה; להעמקת החינוך הרגשי, הערכי והחברתי וקידום מעורבות אישית וחברתית (יעד 4) כישורי חיים.

תכנון אסטרטגי – אגף פסיכולוגיה (נכתב על ידי ד"ר חוה פרידמן מנהלת אגף פסיכולוגיה)

בשנה האחרונה יזם מטה אגף פסיכולוגיה דיון בנושא: **הפסיכולוגיה החינוכית במאה ה-21**. בקשנו לקיים תהליך בו יאותרו סוגיות משמעותיות הנוגעות לרלוונטיות ולהשפעה של הפסיכולוגיה החינוכית, ולעצב מדיניות על רקע של תמורות משמעותיות בחברה בכלל ובשדה החינוך בפרט.

במהלך תשע"ה התבצע השלב הראשון שכלל קיום שש קבוצות מיקוד מחויבות, אחת בכל מחוז, וקבוצת מיקוד למתמחים בשיתוף עם ועד המתמחים. כן התבצעה פנייה לציבור הפסיכולוגים להשמיע את דעתם.

בשלב השני, שאנחנו נמצאים בעיצומו, הגדירה מליאת המטה את הסוגיות המרכזיות לתכנון האסטרטגי. מדובר בתהליך הכולל חקר ארגוני. הפסיכולוגים המחויבים קיימו דיונים על תפיסת הסוגיות המרכזיות בפסיכולוגיה החינוכית עם מנהלי השירותים הפסיכולוגים במחוזות. כל אחד ואחת מחברי המטה קיים ראיון או מספר ראיונות עם בעלי תפקידים בכירים במטה שפ"י בהווה ובעבר, מנהלי מחוזות ומפקחים (חינוך רגיל, חינוך מיוחד), ואגוד מנהלי מחלקות החינוך. תהליך הגדרת ה"אבנים גדולות" אליהן היינו רוצים להתייחס בתכנון האסטרטגי יצא בקרוב לשלב חקר ארגוני נוסף.

מספר תובנות שעלו בבסיס הדיון:

- **בתי הספר משתנים**, וקיימת אי וודאות לגבי אופני השתנותם בעתיד. הפסיכולוגיה החינוכית נדרשת להתאים את עצמה למציאות משתנה.
  - **אובדן מונופול מקצועי** תהליך העובר על פרופסיות בעת הזו.
  - יכולת ההשתנות וההתפתחות הארגונית תלויה גם בהטמעה של **כלי עבודה טכנולוגיים**.
  - **השיח האסטרטגי בפני עצמו מהווה התערבות**, מייצר ציפייה לשינוי, ואף משפיע ממשית.
- להלן מספר 'אבנים גדולות' שסומנו בשלב הנוכחי ועוד יידונו:
- **מדלים לעבודת שפ"חיים** (שפ"חיים קטנים, שפ"חיים גדולים, איגוד שפ"חיים...)
  - ניהול מידע וידע
  - בחינה והגדרה מחדש של **היבטים פורמליים בירוקרטיים במסגרת התפקיד** (לקראת ועדות, השתתפות בועדות...)
  - **בחינת מודל העבודה של הפסיכולוגיה החינוכית במסגרות חינוך** בדגש על בחינת המשמעות של עבודה מערכתית (גן/בי"ס)
  - **תחומי תוכן ותחומי דעת חיוניים מבחינה אסטרטגית** מעבר לתחומי הליבה של הפסיכולוגיה החינוכית כפי שמגולמים בדרישות ההתמחות (כגון, מומחיות בהפרעות התנהגות)
  - **מיקוד קהילתי**: מה המשמעות הקהילתית של עבודה פסיכולוגית חינוכית.
  - **שותפויות בין ארגוניות ובין מקצועיות**.

לסיכום, התכנון האסטרטגי של אגף פסיכולוגיה הוא תהליך בתנועה. המנגנונים המרכזיים שלו הם שיח תוך ארגוני מתפתח, ובצדו חקר מרובה פרספקטיביות בנוגע לפני הפסיכולוגיה החינוכית בעיני ממונים, משיקי תפקיד, שותפים תפקיד, מקבלי שרות וכו.

תהליך התכנון האסטרטגי שייך לכולנו. אנחנו מזמינים אתכם להשתתף, להעיר, להאיר ולהשפיע!

אגף ייעוץ מבט על השנה ומבט קדימה (נכתב על ידי אלה אלגרסי, מנהלת אגף ייעוץ)

שתי מטרות הצבנו כאגף ייעוץ בשנה זו. קידום המנהיגות הייעוצית והרחבת תחושת המסוגלות של הייעוץ להוביל בשדה תהליכים רגשיים בהוראה ובלמידה.

כגוף מטה שמתווה את מטרות הייעוץ החינוכי ומתכנן את התהליכים הנדרשים כדי שהייעוץ החינוכי יוכל לפעול במיטבו, בנינו מבנה ותהליך שמחברים בין המטה לשדה.

קידמנו את המטרות במעגלי עבודה שונים.

במהלך השנה הצטרפתי לכל מפקח/ת על הייעוץ ליום עבודה. במהלך ימים אלה פגשנו צוותים מובילים, יועצים בתפקידי הדרכה, רכזי תאים, יועצים יזמים. מפגשים אלה אפשרו הכרות עם יועצים מובילים שיח פתוח על עבודת הייעוץ למידה על תהליכים משמעותיים שקורים בשטח והתבוננות על העתיד. את המעגל הזה הרחבנו גם במפגשים עם קבוצת המפקחים בכל מחוז. במפגשים אלה יכולנו לשמוע ולראות עשייה מחוזית שתמכה בעשייה הייעוצית האישית.

כחלק מהשיח המתמשך עם השדה, בנינו בצפון בדרום ובמרכז, קבוצות עמיתים לקיום דיאלוג פתוח ומקום להשפיע. כל מפקח/ת על הייעוץ בחר/ה יועצ/ת אחד שלו לקבוצה. המפגש היה מפגש בין מחוזות ובין מגזרים. המפגשים השנה כונו לשיח על קידום תהליכים רגשיים בהוראה ולמידה. (פסיכו-פדגוגיה). המפגשים היו פתוחים, אפשרו ליועצים לספר על עשיות מגוונות, לשתף ביוזמות ובתהליכים של השפעה. אפשרו לשאול, לבקר ולחלום ביחד על העתיד. וגם ליצור נתיב לשיח אישי שדה מטה.

השיח המשותף עם השדה אפשר לנו להיחשף לעשייה הענפה בשטח, לחדד ולדייק את מודל העבודה שלנו.

בימים אלה אנו מוזמנים כמטה לבימות תוצרים בהם מציגות יועצות רבות יוזמות שמקדמות מנהיגות ושיח רגשי בתהליכי הוראה למידה בתוך המערכת החינוכית. חוויה מרגשת ומעוררת השראה.

ובמבט אל השנה הבאה.

נמשיך ליצור מבנים שמאפשרים שיח פתוח אותנטי ומקדם למידה, נרחיב את מעגלי השיח בהתבוננות על קבוצות ייחודיות של יועצים, נזמין יועצים לשתף בחשיבה ובעשייה ברמה מערכתית.

בהמשך ללמידה המשמעותית והמרגשת שהייתה בכנס הייעוץ החינוכי השנה, נזמן בימות למידה בהן יציגו יועצים חינוכיים מחקרים וידע אקדמי שעוסק בייעוץ וביועצים.

תכנון תכנית חדשה בתחום לקויות למידה והפרעות קשב (נכתב על ידי דני לורנו, מנהלת אגף לקויות למידה והפרעות קשב)

במהלך השנה האחרונה אגף לקויות למידה והפרעת קשב בשפ"י עסק בגיבוש מדיניות משרד החינוך לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה/ הפרעת קשב, לאור המציאות בשדה בעשור האחרון, השינויים שחלו בהגדרות ב- DSM5, דו"חות מבקר המדינה, ועוד. לצורך כך התכנסה ועדת היגוי משרדית שכללה את כל השותפים במשרד ואת ארגוני המורים וגיבשה את עקרונות מתווה העבודה החדש. עקרונות אלה כוללים: עבודה על כל רצף הטיפול והגיל, התייחסות למרכזיות עבודת המורה והסטת משאבים להכשרה, ליווי ופיתוח מקצועי של עובדי ההוראה, מיקוד בתפקידים ייעודיים לתחום כגון רכז ל"ל, מת"ל ועוד, הרחבת יישום תכניות התערבות, המלצות בהקשר להתאמות בדרכי הבחנות (סוגי ההתאמות והמנגנון לאישורן), תהליכי הסדרה בנושא האבחונים והמאבחים, קיום תהליכי הסברה של השינוי להורים, לתלמידים ולמוסדות חינוך, המלצות להתייחסות לאוכלוסיות מיוחדות וליווי המהלך בתהליכי הערכה ובקרה. עקרונות אלה הוגשו ואושרו ע"י מנכ"לית המשרד, הגב' מיכל כהן.

במקביל השנה, כולנו, אנשי שדה ומטה, נדרשנו להקדיש משאבים וזמן רב לסוגיית ההתאמות בדרכי הבחנות בבחינות הבגרות של תלמידים הלומדים כיום בכיתה י' וחשים נפגעים לאור השינויים הרבים המתרחשים במערכת (ביטול בחינות בגרות בכיתה י', הערכה חלופית, הגבלת סמכות ביה"ס לאשר התאמה מסוג הקראה/ הכתבה עד 10% מכלל תלמידי השכבה). אנו מודעים לקשיים והדילמות שחוו אנשי חינוך ועושים כמיטב יכולתנו על מנת שלא לפגוע דווקא באותם התלמידים הזקוקים לכך ביותר- התלמידים עם לקויות הלמידה והפרעות קשב

לצד העבודה הריאקטיבית בעיקרה בתיכונים, יצאנו למהלך פרואקטיבי נרחב של הטמעת תכנית "משיקים"- אמנות ההוראה בכתות הכוללות תלמידים עם קשיים ועם לקויות למידה בהשקה לתחומי הדעת.

אגף תכניות סיוע ומניעה מקדם את תכנית כישורי חיים: (נכתב על ידי עינב לוק, מנהלת אגף תכניות סיוע ומניעה)

במהלך השנה נחשפו מדריכי אגף תכניות סיוע ומניעה לפיתוחים ולתפיסות המתגבשות בתחום כישורי חיים. כחלק מהתהליך, התבוננו המדריכים על כישורי חיים מתוך נקודת מבטם ומתוך תחומי התמחותם ועסקו בחיבורים, בהזדמנויות ובאתגרים שבחיבור בין כישורי חיים ותחומי התוכן השונים.

כישורי חיים היא תכנית הדגל של אגף שפ"י, חלק מליבת עבודת הייעוץ ומושתתת על כל מיומנויות הייעוץ ומקדמת שיח רגשי אישי בתוך המערכת.

השנה פיתחנו והרחבנו את העבודה באמצעות תצפיות ומחון להנחיית שיעור מיטבי, נכתבו חומרים עדכניים חדשים המופיעים באתר שפ"י ואנו לקראת פיתוח חדש בחטיבה העליונה בנושא בחירות בגיל ההתבגרות.

אתן היועצות מוזמנות לפנות למדריכי שפ"י לשמוע מהן על התהליכים החדשים.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שירות פסיכולוגי ייעוצי

בימים אלה עלה סקר כישורי חיים לאוויר ואתן מתבקשות למלאו, תשובותיכן חשובות להיכרות עם העשייה של היועצות בבתי הספר ולהמשך הפיתוח בתחומים השונים.

לכל אנשי שפ"י, מנהלות האגפים, מנהלי היחידות והתחומים במטה, מפקחים על הייעוץ, פסיכולוגים מחוזיים, מנהלי השירותים הפסיכולוגים פסיכולוגים ויועצים במוסדות החינוך, ומדריכי שפ"י, מבקשת להודות לכם על עבודה מקצועית סביב השעון בשנה זו ומבקשת לאחל לכם חופשה נעימה שיש בה פסק זמן ומילוי מצברים לקראת שנת הלימודים העומדת בפתח - תשע"ז.

חנה שדמי
מנהלת אגף א' שפ"י